

Załącznik
do uchwały Nr 81/VII/11
Rady Powiatu Bydgoskiego
z dnia 28 kwietnia 2011r.

**POWIATOWY PROGRAM OPIEKI
NAD DZIECKIEM I RODZINĄ
NA LATA 2011-2015**

WSTĘP

Jedną z najbardziej trwałych wartości w społeczeństwie jest rodzina. Jest ona również najlepszym środowiskiem wychowawczym dla dziecka. Nadrzędnym celem polityki prorodzinnej jest stworzenie warunków do pełnego rozwoju rodziny. Realizacja tego celu wymaga zastosowania rozwiązań, które pozwolą zastąpić dominującą obecnie zasadę opiekuńczości państwa zasadą pomocniczości wobec rodziny. Rodzina powinna mieć w pierwszej kolejności możliwość samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami, co zwiększa jej szanse na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz stymuluje aktywność własną i wyzwala potencjał rodziny. Szczególnie ważnym jest umacnianie rodziny i przeciwdziałanie jej dysfunkcyjności w realizacji funkcji psychospołecznych.

Z nieprawidłowym funkcjonowaniem rodziny wiąże się ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm, narkomania, przemoc, przestępczość, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Niska efektywność działań pomocowych skierowanych do rodzin dysfunkcyjnych wynika z rozproszenia działań pomiędzy różnymi instytucjami, braku koordynacji tych działań, stosowania metod uzależniających od pomocy, a także położenia nacisku na pomoc finansową, bez należytego wykorzystania form merytorycznych np. działań wspierających, edukacyjnych, terapeutycznych oraz aktywizujących. Stoimy aktualnie przed koniecznością zmiany realizowania pracy z rodziną. Związane jest to z rzeczywistością społeczną, która wymusza nowatorskie działania skierowane na holistyczne ujmowanie problemów rodziny i dążenie do rozwiązywania ich w sposób najbardziej trafny i pełny. Takie podejście wymaga nie tylko wielopłaszczyznowego postrzegania sytuacji osób i rodzin, ale także podejmowania wobec nich zintegrowanych działań w formie współpracy instytucji, które w ramach swoich statutowych obowiązków pracują z rodziną. Główny kierunek zmian, jakie ma wprowadzić nowa ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, to m.in. położenie nacisku na pracę z rodziną, by tam, gdzie to możliwe, nie dopuszczać do odebrania dziecka rodzicom. W obecnie obowiązującym systemie zbyt łatwo podejmowane są decyzje o zabraniu dziecka z rodziny, często w sytuacji, której można zaradzić. Z drugiej strony zbyt długo odkłada się decyzje o pozbawieniu praw rodzicielskich, co skazuje dziecko na długie przebywanie w opiece zastępczej. Celem zmian w przepisach jest zreformowanie systemu opieki zastępczej oraz stworzenie wielu instrumentów pomocy rodzinom w kryzysie. Nowa ustawa zakłada wspieranie rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, stawiając na profesjonalizm – ma powstawać więcej zawodowych rodzin, posiadających odpowiednie kwalifikacje i wsparcie przez cały okres funkcjonowania, powstać mają m.in. instytucje asystenta rodziny i koordynatora rodzinnej opieki zastępczej. Projekt ustawy zakłada również wspieranie dziennej opieki nad dziećmi w świetlicach, ogniskach wychowawczych, placówkach specjalistycznych. Alkohol, przemoc, ubóstwo – z tych powodów najczęściej dzieci trafiają do opieki zastępczej. Te problemy ujawniają się dopiero, gdy dziecko pójdzie do szkoły. Dzieci z rodzin, które borykają się z trudnościami, często nie chodzą do przedszkoli, dlatego ich problemy zauważane są, gdy już późno jest na pracę z rodziną. Nowe rozwiązania kładą nacisk na współpracę między instytucjami, które mają kontakt z dzieckiem. Wzmocnione mają zostać działania

profilaktyczne. Rodziny zagrożone kryzysem mają być stale monitorowane przez pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, pracowników medycznych i inne instytucje, które kontaktują się z rodziną, w tym także w razie potrzeby – przez kuratorów sądowych i policję. Programy wspierania rodziny powinny być oparte o zasady kontaktu w domu, dobrowolności uczestnictwa, towarzyszenia rodzinie w podejmowaniu decyzji.

PODSTAWY PRAWNE

Działania w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną, w tym zapisane w Programie, realizowane są na podstawie obowiązujących przepisów prawa:

1. Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z późn. zm.),
2. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 4 czerwca 2010 r. w sprawie rodzin zastępczych (Dz. U. Nr 110, poz. 733),
3. Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych (Dz. U. Nr 201, poz. 1455),
4. Rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. z 2005 r. Nr 6, poz. 45 z późn. zm.),
5. Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy
6. Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180 poz. 1493 z późn. zm.)

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej do zadań własnych powiatu należy między innymi tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie. Szczegółowe zasady organizowania pomocy dziecku i rodzinie zostały określone w ustawie o pomocy społecznej. Program wpisuje się w założenia Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Bydgoskim na lata 2009-2015.

DIAGNOZA

W wyniku konsultacji przeprowadzonych z gminami powiatu bydgoskiego zostały zebrane informacje na temat oferty gmin w zakresie pomocy dziecku i rodzinie. Działania na rzecz rodzin zagrożonych lub dotkniętych kryzysem lub przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze są podejmowane we wszystkich gminach.

Sukcesywnie realizowane są gminne programy mające na celu pomoc dziecku i rodzinie. Świetlice środowiskowe, świetlice socjoterapeutyczne, zespoły interdyscyplinarne, punkty informacyjno-konsultacyjne dla rodzin, organizowanie wypoczynku dzieci i młodzieży oraz

instytucja asystenta rodziny to formy wsparcia uruchamiane w gminach (rozwińcie powyższego zapisu stanowi tabela sporządzona na podstawie informacji uzyskanych z Ośrodków Pomocy Społecznej w miesiącu sierpniu 2010 r.)

l.p.	gmina	Oferta gminy w zakresie wsparcia dziecka i rodziny
1.	BIAŁE BŁOTA	W 2010 r. Uchwałą Gminy Białe Błota został wprowadzony w życie Program Pomocy Dziecku i Rodzinie; cyklicznie organizowany jest wypoczynek letni i zimowy dzieci i młodzieży w formie półkolonii; na terenie gminy funkcjonuje świetlica socjoterapeutyczna „Małgosia” oraz 2 świetlice w ramach ośrodka Wsparcia i Integracji (Kruszyn Krajeński, Trzciniec); rodziny wymagające wsparcia mogą korzystać z bezpłatnych konsultacji prowadzonych przez psychologa i radcę prawnego (Punkt Interwencji Kryzysowej – Rodzinny Punkt Konsultacyjny działający od 1997 r.). W 2011 r. planowane jest zatrudnienie asystenta rodziny.
2.	DĄBROWA CHEŁMIŃSKA	W 1991 r. na terenie Gminy Dąbrowa Chełmińska została uruchomiona świetlica środowiskowa; w ramach Programu Aktywności Lokalnej realizowanego przez Gminę udzielana jest pomoc dla rodzin borykających się z problemem niepełnosprawności dziecka.
3.	DOBRCZ	W 2010 r. został przyjęty do realizacji Gminny Program Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną na lata 2010 – 2015 oraz Gminny Program Aktywności Lokalnej Gminy Dobrcz; na terenie gminy działa 11 świetlic środowiskowych oraz 2 świetlice socjoterapeutyczne a także Rodzinny Punkt Konsultacyjny.
4.	KORONOWO	Na terenie Gminy Koronowo funkcjonuje świetlica socjoterapeutyczna dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych; na terenach wiejskich gminy działają świetlice środowiskowe; osobom i rodzinom dotkniętym problemem przemocy w rodzinie oraz znajdującym się w sytuacji kryzysowej pomocy udziela Punkt Informacyjno-Konsultacyjny (psycholog, radca prawny, pracownik socjalny). W trakcie tworzenia jest Zespół Interdyscyplinarny, który ma rozpocząć działalność od marca 2011 r.
5.	NOWA WIEŚ WIELKA	Na terenie Gminy Nowa Wieś Wielka od 1997 r. działa Stowarzyszenie Pomocy na Rzecz Rodziny; od 2001. r. zostało sukcesywnie uruchomionych 6 świetlic środowiskowych; w grudniu 2007 r. rozpoczął pracę Zespół Interdyscyplinarny; w ramach projektu systemowego od 2009 r. zatrudniony jest asystent rodzinny
6.	OSIELSKO	Na terenie Gminy Osielesko działa Rodzinny Punkt Konsultacyjny, którego działalność obejmuje indywidualne poradnictwo psychologiczne (dorośli i dzieci) oraz zajęcia grupowe - szkoła dla rodziców; rodziny wymagające wsparcia objęte są pracą socjalną w 2011 r. planowane jest uruchomienie świetlicy socjoterapeutycznej.

7.	SOLEC KUJAWSKI	Na terenie Gminy Solec Kujawski działa Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka (od 1997 r.); działania na rzecz dziecka i rodziny podejmuje organizacja pozarządowa Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych działające od 1995 r.; od 1997 r. działają również 2 świetlice socjoterapeutyczne; od 2008 r. funkcjonuje instytucja asystenta rodziny, zaś od 2009 r. pracuje Zespół Interdyscyplinarny; pomoc i doradztwo świadczą 3 punkty konsultacyjne: Punkt Konsultacyjny dla Osób z Problemem Alkoholowym, Punkt Konsultacyjny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Punkt Konsultacyjny ds. Przeciwdziałania Narkomanii; działają również organizacje wolontariatu dla młodzieży.
8.	SICIENKO	Na terenie Gminy Sicienko funkcjonuje świetlica środowiskowa prowadzona przez Urząd Gminy oraz świetlice wiejskie prowadzone przez Gminny Ośrodek Kultury; w ramach projektu systemowego w czerwcu 2010 r. została uruchomiona instytucja asystenta rodziny, które udziela wsparcia 9 rodzinom.

Samorząd powiatowy realizując zadania w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną organizuje specjalistyczne poradnictwo (prawne, psychologiczne, pedagogiczne), rodzinną oraz instytucjonalną opiekę zastępczą a także wspiera proces usamodzielniania się wychowanków pieczy zastępczej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bydgoszczy prowadzi kampanię na rzecz rodzicielstwa zastępczego, w czasie której propaguje wiedzę i upowszechnia informacje dotyczące rodzinnej pieczy zastępczej. Na terenie powiatu zostało utworzonych 7 zawodowych rodzin zastępczych, w tym 2 zawodowe rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego. Realizując postanowienia sądu w zakresie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, preferuje się rodzinne formy opieki wobec form instytucjonalnych np. w 2010 roku w rodzinach zastępczych umieszczono 36 dzieci z terenu powiatu bydgoskiego. Prowadzone są szkolenia dla rodzin zastępczych z terenu powiatu bydgoskiego z zakresu zagadnień prawnych i psychologicznych związanych z opieką nad dzieckiem. W przypadku wyczerpania możliwości udzielenia pomocy rodzinie naturalnej w środowisku lub braku możliwości umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej kierowane są na podstawie postanowienia sądu do całodobowej placówki opiekuńczo - wychowawczej. Obecnie placówka opiekuńczo-wychowawcza – Dom Dziecka w Trzemiętowie - spełnia wszystkie wymogi obowiązującego standardu w zakresie świadczonych usług oraz opieki i wychowania. W zakresie realizacji zadania usamodzielniania wychowanków Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie wspiera i nadzoruje realizację Indywidualnych Programów Usamodzielnienia. W ramach realizacji tych programów osoby usamodzielniane zostają objęte pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie oraz integrację ze środowiskiem, otrzymują pomoc pieniężną oraz pomoc w formie rzeczowej, korzystają z poradnictwa prawnego i psychologicznego, uczestniczą w kursach i szkoleniach zwiększających możliwości znalezienia się na rynku pracy.

CELE PROGRAMU ORAZ PODEJMOWANE DZIAŁANIA

Celem głównym Programu jest wypracowanie spójnego powiatowego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w celu wsparcia tych rodzin, które mają trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz zapewnienie właściwej opieki i wychowania, możliwości kontynuowania nauki dzieciom pozbawionym opieki rodziców, pomoc w ich usamodzielnianiu się oraz ochrona dzieci i rodzin przed przemocą w rodzinie.

Cele szczegółowe Programu:

1. Poprawa sytuacji rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym i wspomaganie potencjału rodziny.
2. Rozwój form pomocy rodzinie w środowisku.
3. Rozwój zastępczych form opieki (rodziny zastępcze).
4. Pomoc rodzinie w tworzeniu warunków do powrotu dziecka do rodziny.
5. Zapobieganie kierowaniu dzieci do całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych.
6. Przygotowanie osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych i całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych do samodzielnego funkcjonowania.
7. Ochrona dziecka i rodziny przed przemocą.

Przewidywane formy działania w ramach realizacji celów szczegółowych Programu:

1. Systematyczna współpraca instytucji i organizacji działających w obszarze pomocy społecznej.
2. Edukacja rodzin zagrożonych dysfunkcją oraz wczesna interwencja w tych rodzinach.
3. Wspieranie rodzin w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, prowadzenie działalności doradczej, organizowanie grup wsparcia dla rodzin.
4. Wspieranie rodzin we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do prawidłowego funkcjonowania poprzez pracę socjalną z rodziną oraz terapię rodzin.
5. Prowadzenie kampanii na rzecz rodziny.
6. Rozszerzenie systemu poradnictwa specjalistycznego, psychologicznego, rodzinnego, prawnego wspierającego rodziny.
7. Propagowanie idei wolontariatu na rzecz pomocy dzieciom pochodzącym z trudnych środowisk.
8. Świadczenie usług dla rodziców niezaradnych życiowo.
9. Współdziałanie z ośrodkami pomocy społecznej w pracy z rodzinami niewydolnymi wychowawczo.
10. Systematyczne propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego.
11. Organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

12. Wspieranie funkcjonujących rodzin zastępczych poprzez organizowanie szkoleń i warsztatów.
13. Tworzenie zawodowych rodzin zastępczych.
14. Wdrażanie nowatorskich form pracy z rodzinami naturalnymi i zastępczymi.
15. Organizowanie zajęć i warsztatów dla rodziców dzieci przebywających w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
16. Pomoc osobom usamodzielnianym poprzez udzielanie pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, pomocy pieniężnej na usamodzielnienie, pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej, a także pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym oraz zatrudnienia.
17. Nadzór i pomoc w realizacji Indywidualnych Programów Usamodzielnienia.
18. Organizowanie grup wsparcia dla osób usamodzielnianych.
19. Organizowanie szkoleń i kursów zawodowych dla osób usamodzielnianych mających na celu nabycie umiejętności oraz kwalifikacji zawodowych.
20. Aktywizowanie środowiska rodzinnego i instytucjonalnego w celu skoordynowania działań na rzecz osób opuszczających pieczę zastępczą.
21. Prowadzenie grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy a także dla osób stosujących przemoc.
22. Rozpowszechnianie treści dotyczących ochrony dziecka i rodziny przed przemocą.
23. Diagnozowanie środowiska w celu oszacowania skali problemu przemocy w rodzinie.
24. Prowadzenie działań mających na celu zapobieganie powstawania sytuacji kryzysowych w rodzinie.
25. Organizowanie szkoleń dla pracowników pomocy społecznej, pedagogów, psychologów, policji i terapeutów w zakresie problematyki przemocy w rodzinie.

PARTNERZY PROGRAMU

Realizację zadań zawartych w Programie powierzono jednostkom pomocy społecznej, które realizują zadania powiatu w zakresie pomocy społecznej.

Zadania te realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie we współpracy m.in. z:

1. Ośrodkami pomocy społecznej
2. Sądami opiekuńczymi
3. Kuratorami sądowymi
4. Policją
5. Powiatowymi urzędami pracy
6. Organizacjami pozarządowymi
7. Wolontariuszami
8. Innymi jednostkami pomocy społecznej.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Źródłami finansowania Programu Opieki nad Dzieckiem i Rodziną są:

1. Środki finansowe powiatu
2. Środki finansowe z budżetu wojewody
3. Środki finansowe z budżetu państwa
4. Środki finansowe pochodzące z programów wojewódzkich, rządowych, unijnych.

ZAKŁADANE REZULTATY PROGRAMU

Zakłada się, że systematyczna realizacja Programu będzie skutkować następującymi rezultatami:

1. Integracją instytucji i osób w lokalnym środowisku, co służy lepszej komunikacji i wzajemnej informacji.
2. Podniesieniem skuteczności i wzrostem efektywności działań zaangażowanych instytucji.
3. Wzrostem poczucia bezpieczeństwa społeczności lokalnej.
4. Zapewnieniem opieki dzieciom o szczególnych potrzebach pozbawionych opieki rodziców naturalnych.
5. Zmniejszeniem liczby dzieci umieszczonych w różnych formach opieki pozarodzinnej.
6. Poprawą warunków pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
7. Zapobieganiem marginalizacji społecznej osób usamodzielnianych z systemu opieki.
8. Zmniejszeniem liczby osób i rodzin wykluczonych społecznie.

EWALUACJA PROGRAMU

Miejscem realizacji Programu jest obszar Powiatu Bydgoskiego.

Program będzie realizowany w latach 2011 – 2015.

Program nawiązuje do Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Bydgoskim na lata 2009-2015, uchwalonej przez Radę Powiatu Bydgoskiego dnia 26.02.2009 r. - Uchwała nr 173/XXVII/09.

Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bydgoszczy.

Monitorowanie Programu odbywać będzie się na podstawie corocznej analizy realizacji założeń Programu oraz sprawozdawczości.

Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb.